

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΠΟΡΕΙΑ καὶ
ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

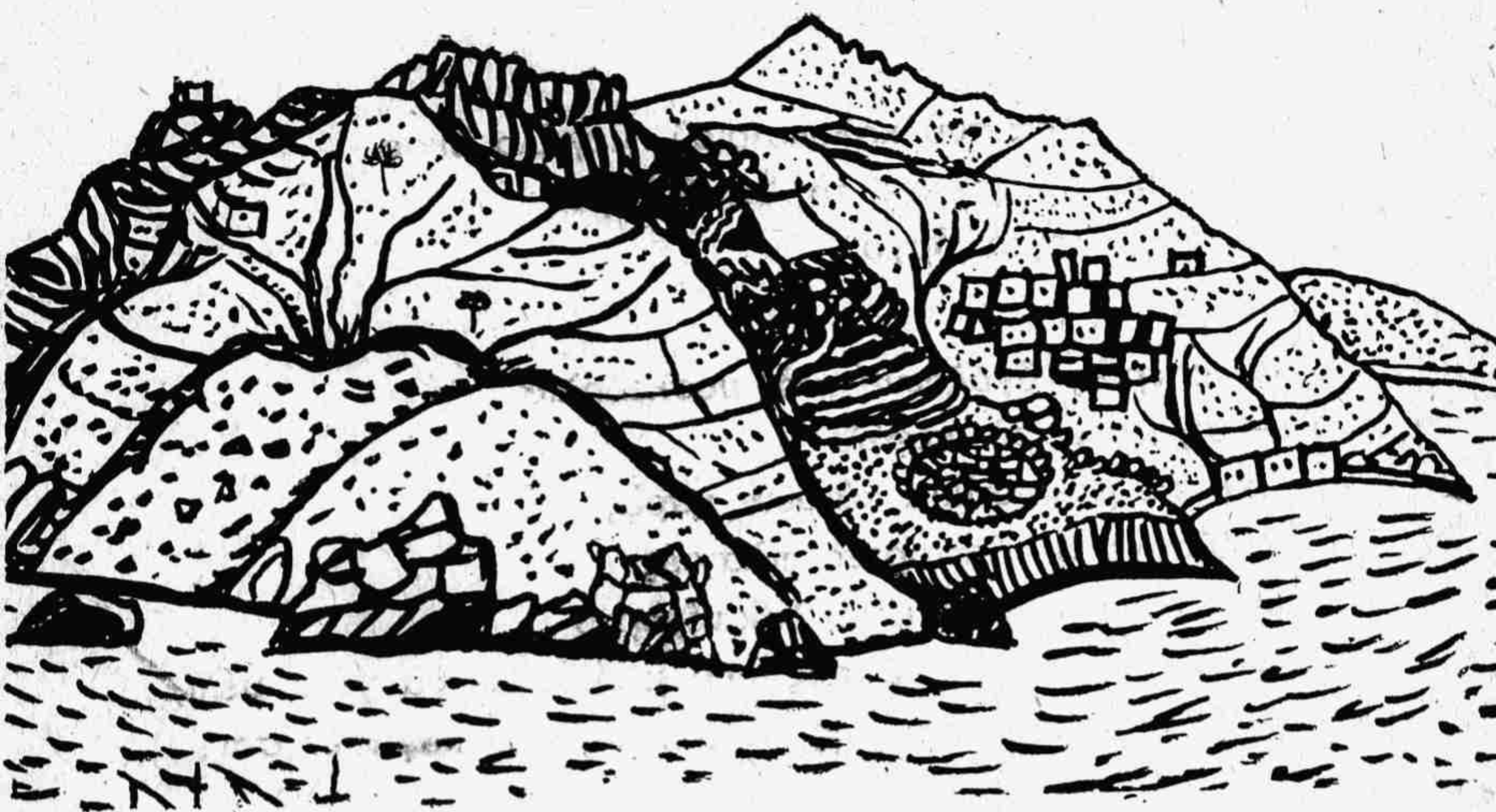
ΠΟΡΕΙΑ και

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΝΕΑ ΤΕΧΝΗ»

ΑΘΗΝΑ

Copyright **“Ελλης Παπαδημητρίου**

ἘΠΙ φασιστικῆς δικτατορίας στήν Ἑλλάδα ἡ ἐξουσία μετακινουῦσε ἕναν πολιτικὸ ἐξόριστο ἀπὸ νησὶ σὲ νησί, ὅπου ἔμενε αὐτὸς μὲ τὴν καλὴ παρέα ποὺ ἔκανε, διασκέδαζε τὴν πλήξη, στὸ φάκελλό του ἦταν σημειωμένος «ἐπικίνδυνος». Ἦταν καὶ Ποιητής. Μὲ τὶς συχνὲς μεταγωγὲς κατάντησε γνῶριμος στὰ βαπόρια ποὺ κάνουνε τὴν ἄγωνα γραμμὴ τῶν Κυκλάδων, οἱ ναῦτες τὸν κερνούσανε καφέ.

Μιὰ φορὰ συνταξείδεψε μὲ δυὸ πολιτικοὺς βαρυποινίτες, οἱ φρουροὶ δὲν ἀφίνανε κανέναν νὰ τοὺς πλησιάσει, τοὺς ἔκανε ποίημα:

Σᾶς φρουροῦνε δεμένους στ' ἄρμπουρο τῆς πλώρης
ἄλλοι δυὸ ἀμετάνοιωτοι.
Τὸ στόμα σας ἀκατάδεχτο σὰν τοῦ νεκροῦ — μιλήστε
ἅμα μιλήστε ξημερώνει μεγάλη μέρα.

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Μεγάλη μέρα τοῦ καλοκαιριοῦ, μεγάλο δίκιο
δελφίνια ξεπερνοῦνε τὰ βαπόρι μας
τὸ δρομολόγιο ἀργό.

Οἱ στεριῆς βγάζουνε μιὰ μοσκοβολιὰ
—σηκῶστε τὸ κεφάλι
καὶ τὰ μελισσάκια κάνουνε χαρὲς
ἀνθίσανε οἱ ἄσπαρτες πλαγιές
κι ἔκεῖνο τ' ἀπότιστο λιβανόχορτο
μὰ κι' ὁ στυφὸς καρπὸς ποῦ μαζεύουμε θὰ γίνει μέλι,
μέλι πιὸ βαρὺ ἀπ' τῆς μελόπητας τῶν κοφινιῶν σας.

Γυρῆστε τὸ κεφάλι, γιαλὸ - γιαλὸ περνοῦμε
κάβοι ψηλοὶ — βαθιὰ νερὰ
χαμηλοὶ κάβοι — ριχὲς ἀμούδες, ξέρες
κατάγιαλα ἔρημα, ἔρημα ἑλληνικὰ
λίγα μέρη μας ξακουσμένα — στὴ Χαλκίδα
στρίβουνε καθ' ἕξη ὥρες πάνω - κάτω τὰ νερὰ
περνοῦνε πάνω - κάτω τὰ πλεούμενα
φωνάζουνε τ' ὄνομά τους,
τὸ ποῦ πᾶνε κι' ἀπὸ ποῦ ἔρχονται.

Οἱ κόρφοι μαζεύουνε καταχινιές
στις κορφὲς ἀσπρίζουνε Ἄη - λιάδες
κάθε χωριὸ κρέμεται ἀπ' τὸ μονοπάτι του
ὅπου πρασινάδες πλούτος νερὰ
μὰ σὰν τοὺς πλούσιους καὶ τὰ μέρη τούτα
στὸν ὕπνο καὶ στὸν ξύπνο βαριά.

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

Βραδυάζει, δεμένους τοὺς ἀφίσανε
ὅμως τὸ δέσιμο ἐν πλῶ ἀπαγορεύεται
οἱ ναῦτες δὲ μιλήσανε...

Τώρα τυλίγεται τὸ κεντητὸ χαλὶ τῆς μέρας
ξετύλιξε ἡ νύχτα τὴ μαύρη τῆς ὑπομονῆ
οἱ κοιμισμένοι μοιάζουνε
οἱ ἄγρυπνοι δὲ μοιάζουνε.

Σκοτεΐνιασε. Ρίξανε πίσω τὸ κεφάλι
σαλεύει ἀργὰ ἡ μύτη τοῦ ἄρμπουρου μὲς στ' ἄστρα,
ξάρτια, σκοινιὰ ψιλογραμμένα μὲ τὴν τάξη τους.
Αὐτοὶ στὴ ρίζα τοῦ ἄρμπουρου δεμένοι.

— "Ἄς μᾶς πηγαίνουνε δεμένους
ἄς μᾶς δέσουνε καὶ τὰ μάτια, πάλι πρῶτοι βλέπομε,
βλέπομε, ξέρομε τὸν κόσμο, τὸν ταξιδεύομε.

Τ' ἄρμπουρο μαρτυρᾶ:

— Δὲν ξεδιάλυνα εὐκὴ μέ' ῥε ἢ κατάρρα
τότες ποῦ μὲ κόψανε στὸ δάσος καὶ μὲ σύρανε,
μὰ σὲ πελεκυμένο ξύλο μηδὲ σὲ φυλλωμένο
δὲν ἀκουμπήσανε κεφάλια.
καμαρωτὰ σὰν τὰ δικά τους.

Τὸ στῆθος τους δέρνεται καὶ χαίρεται
θαλασσομάχα πλώρη
ἄξαφνα κουδουνίζουνε οἱ χειροπέδες — τότες
πετιοῦνται πάνω οἱ φρουροὶ μὲ στημένα τουφέκια
τοὺς κυκλώνουνε.

Μὲ στημένα τουφέκια ποιούς κυκλώνουνε;
Δυὸ δεμένους δίκαιους ἐπαναστάτες ἄγρυπνους.

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Ἐκεῖνο τὸ ταξίδι τὸν φέρανε στὸ πρωτελευταῖο νησὶ τοῦ Αἰγαίου. Ἡ ἐξορία ἐκεῖ πολὺ βαριά, τὰ πηγάρια γλυφὰ καὶ δὲν περίσσευε νερὸ ἀπ' τὶς στέρνες γιὰ τοὺς ἐξόριστους, μαζεύανε τὸ πόσιμο στάλα - στάλα στὰ μισὰ ἐνὸς γκρεμοῦ, κινδυνεύανε γιὰ νὰ γεμίσουνε κανένα βαρελάκι. Μάλιστα ἔτυχε τότε δὲν εἶχανε φέρει ἐκεῖ συντρόφους ποὺ βαστοῦνε τὴν κατάσταση, ἐπίτηδες ἢ ἐξουσία τοὺς ξεχωρίζει ἀφίνει τοὺς ἀμάθητους νὰ παραδέρνουνε. Κι' ὁ ποιητὴς στὴν ἀρχὴ δὲν ἤβρε στέγη στὴν ὁμάδα. Μόνο οἰκονόμησε μισὸ ἀντίσκηνο καὶ τόστησε μπρὸς σὲ μιὰ κουφάλα βολικιά, παρακεῖ ἀπ' τὸ νεραστάλαμα, ἐκεῖ ἔστρωσε. Ἰσιώσε καὶ 2 - 3 δρασκελιές τόπο σὰν πεζούλι, κατέβαινε κάθε μέρα γιὰ ψωμί. Καὶ ὅτι ἄλλο. Πότε τοῦ φυλάγανε τὴ μερίδα του καὶ πότε τὸν διώχνανε. Τὸν εἶπανε Γέρο, ἔτσι τοὺς φάνηκε,

Καμιὰ φορὰ μιλοῦσε μοναχὸς του ἀναλόγως καὶ μὲ τὴν ἀφαγία του. Καὶ κατὰ τοὺς καιροὺς ποὺ φυσοῦσανε. Μιλοῦσε καὶ μπροστὰ στὸ πέλαγος σὰ νάτανε μικρόφωνο ποὺ παίρνει τὴ φωνή.

Ἔλεγε μὲ μιὰ παράκαιρη χειμωνιάτικη καλωσύνη:

Σήμερα κοιμηθήκανε οἱ ἀέρηδες, κοιμούνται οἱ ἀκοίμητοι, ἀπανε-
(μιά.

Σήμερα μᾶς κάρφωσε ἡ ἀπανεμιὰ καὶ μᾶς κρίνει
χτὲς ὁ ἀέρας, ἡ βουή, σαλεύανε τὰ σύννεφα, τὰ κύματα
σήμερα θόλωση, ἀσάλεφτη θάλασσα, οὐρανὸς κι' ἀσάλεφτη θά-
(λασσα ἕνα.

Καὶ μεῖς σήμερα μὲ τὴν ἀσαλεψιά, μὲ τὴν ἀπανεμιὰ,
πέτρες πάνω στὶς πέτρες κι' ἀμίλητοι.
Αὔριο πάλι θὰ σαλέψωμε, θὰ μιλήσωμε, ἀπ' τὶς πέτρες θὰ ξε-
(κολλήσωμε

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

σήμερα κι' αὔριο τοὺς ἀέρηδες καὶ μὲ τὴ βουή,
στὴν ἐξορία, στὴ ζωὴ, ΠΑΝΤΟΥ ἔχομε θέση.

Ἄχ γνώση τοῦ κόσμου διπλὴ κι' ἡ αἴσθησή του ἡ ἄγρυπνη, ἀ-
(ἀκίνησία - κίνηση
πράξη - ἀπραξία, σὲ κάθε ὥρα καὶ θέση ὡς τὴν ἀντίθεση.

Καὶ τὸ χαλίκι τοῦτο δίπλα στὴ φτέρνα μου, στὴ θέση του, τὴν
ὥρα τούτη γράφει ὅσον τόπο πιάνει κι' ὅσον δὲν πιάνει, γράφει
(καὶ ξεγράφει

σχήματα τοῦ κόσμου κι' ἀγνώριστα, ὅμοια κι' ἀνόμοια.

Κάθε σχῆμα καὶ διπλὸ σημάδι, δείχνει καὶ καταλείβει τέλος κι' ἀρ-
(χή, στὴ θέση

του στὴν ὥρα του, ἴσια κι' ἀντίθετα.

Κι' ἐγὼ κοντὰ στὰ ἴσια καὶ στ' ἀντίθετα μέσα στὸν κόσμο.

Ἡ γνώση τοῦ κόσμου κι' ἡ αἴσθησή του, αἴσθησις καὶ τοῦ και-
(ροῦ, γνώση του

διπλή, ἀχώριστη.

Κι' ἡ ἐξορία τούτη γνώση διπλὴ τοῦ καιροῦ κι' αἴσθησή του,
(ἴσια κι' ἀντίθετη,
μάχη καὶ συμμαχία του ἀδιάκοπη.

Τέτοια ἔλεγε διάφορα, τὰ γύριζε καὶ τραγουδιστά:

Στὴ θόλωση καὶ στὴν ἀμιλησιὰ καὶ τὸ κορμί μου τοῦτο
τὸ ἓνα τὸ παρ' ὀλίγο καὶ κανένα, τὸ σημερινό, ἐδῶ
αὔριο μὲ τὰ μυριόφωνα μυριόφωνο
αὔριο μὲ τὰ πουλιά, μὲ τὰ πουλιά, περνοῦνε χελιδόνια
μὲ τὰ γρήγορα καὶ μὲ τ' ἄργα, πρῶϊμα, ὄψιμα—
καὶ σὺ παντοῦ φωνή μου καὶ φωνές μας

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

σώπασε ή μιὰ καὶ καταλάγιασε
ή ἄλλη ξεγελά τοὺς φύλακες, τραγουδά...
Ποιὰ τραγουδά καὶ ποιὰ σωπαίνει;

Ἐδῶ κι' ἄλλοῦ σωπαίνει, ἀκούγεται... ΩΣ ΠΟΤΕ...

Τὸ βαπόρι ποὺ κάνει τὴν ἄγονο γραμμὴ πέρασε γιὰ τὸ μὲ τὴ σπάνια μπουνάτσα. Στὴν ἀσάλεφτη θάλασσα πάνω κουδουνίζουν οἱ ὀμιλίες τῶν ἐπιβατῶν. Τ' ἀπὸνερα τοῦ βαποριοῦ λάμπουνε πυχτὰ καὶ καστανὰ σὰ χυμένο μέλι. Ἄξαφνα ἡ μηχανὴ σώπασε, ἀκούστηκε: ΩΣ ΠΟΤΕ;... οἱ ὀμιλίες κοπήκανε, πεταχτήκανε πάνω οἱ νυσταγμένες βάρδιες, ὁ καπετάνιος ἔσκυψε ἀπ' τὴ γέφυρα, κυττάζει πρῦμα — πλῶρη μὲ μάτι ἀγριεμένο. Μὰ στὴ στιγμὴ ξανάπιασε τὸ ντουπ - ντουπ ἡ μηχανή.

Ἐνας ἀσπρομάλλης ναύτης ἦρθε καὶ θύμιασε στὴν πλῶρη ἄμα βασίλεψε ὁ ἥλιος. Ὁ ἥλιος βασίλεψε, κάποια στεναχώρια κυρίεψε. Σὰ φτάσανε στὸν Πειραιᾶ μιὰ ἐπιβάτισσα εἶπε πὼς ἓνα γυναικεῖο μισὸ κορμὶ ἀκολουθοῦσε τὸ βαπόρι, μισὸ κορμὶ σὰν ἄγαλμα σκεπασμένο φύκια, μὲ τὸ στόμα του ἀνοιχτὸ φάνηκε, ξεφώνισε, κουνήθηκε σὰ θαλασσινὸ πρᾶμα μὲ τὰ νερὰ καὶ πάλι βούτησε. Ὁ ἐργάτης ποὺ τῆς σήκωσε τὸ μπαούλο τῆς εἶπε πὼς σ' ἐκεῖνα τὰ ἐρημόνησα, πρὸς τὸ πέλαγος τῆς Κρήτης, ἀσκήτευε κάποιος μετανιωμένος ζωοκλέφτης, ὁ ἐργάτης μὲ τὰ μάτια του εἶδε τὸ φωσάκι του, σ' ἐκεῖνα τ' ἀταξείδεφτα μέρη, ἀκουσε μάλιστα πὼς ἀνάβανε χωρὶς λάδι δυὸ πετρωμένα καντήλια στὴ σπηλιά του.

Ὁ Γέρος ἔκανε μέρες νὰ κατέβει. Ὁ νοῦς του περιπλανήθηκε, σὰν ἀμάθητο κυνηγιάρικο κουτάβι ποὺ κουράζεται ἄδικα, ὥσπου εἶδε μπροστά του τὴν ἀπλή σκέψη πὼς κι' ἡ ἐξορία τῆς

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

έξορίας τούτη είναι κι' αὐτὴ μάχη μὲ τὸ φασισμό. «Κι' ἐδῶ αὐτὸν παλεύομε, τὸν ἴδιο ἐχθρό...» Καὶ βρέθηκε ζαρωμένος ἄκρη - ἄκρη στὴν κουρελοῦ του, τὸ αἷμα του κρῦο ἀπ' τὴν ἀφαιγιά τὴν ἀσαλεψιά, μαχαίρια νὰ τὸν τρυπούσανε δὲν ἔβγαζε σταλαματιά.

Καὶ πάλι φύσηξε τὸ πρωτὶ μελτέμι, τίναξε ὁ Γέρος τὴν κουρελοῦ, πῆγε πῆρε νερὸ καὶ 4 μερῶν ψωμί, μούσκεψε λίγο, ἔφαε. Κύτταζε πάλι τὸ πέλαγος κι' ἔλεγε:

Φύσηξε, φύσηξε... Χάλασε ἡ ἀπανεμιά, ἡ ἀσαλεψιά
Ξεχώρισε οὐρανὸς καὶ θάλασσα.

Σαρκώσανε τ' ἀνάερα καὶ τὰ καθρεφτισμένα νησιὰ
τὰ τρεμάμενα διαλυθήκανε καὶ τὰ πετρωμένα.

Ἀναλογίζομαι κι' ὅσα δὲ φαίνονται τόσα σκόρπια νησιὰ...
τοῦ νοῦ οἱ δρόμοι ἀνοίξανε...

Ποιὸς ζωντανός, ποιὸς Ἕλληνας

κι' ὅσους ὁ νοῦς ἀνοίγει ἀνάμεσα;

χόρτασε δρόμου τῆς θάλασσας καὶ τῆς στεριᾶς

Τὰ πλεμόνια ποτὲ χορτένουνε ἀέρα;

Ὁ κόσμος δὲ χορτένεται οὔτε ὁ ἀπόκοσμος

ἡ χάρη μας κι' ἡ καταδίκη.

Πὲς πῶς ἓνας ταχυδρόμος φορτωμένος γράμματα καὶ δέματα μὲ μπερδεμένη τὴ σύσταση περπατᾶ καὶ τὴ γυρεύει. Κι ἂν κουραστῆ, ἂν θυμώσῃ καὶ σκίσει τὰ φάκελλα καὶ τὰ δέματα θὰ διαβάσῃ μέσα πῶς ἔτσι τοῦ μέλλεται νὰ περπατᾶ, βρίσκει δὲ βρίσκει παραλήπτη, ΤΡΕΧΕΙ Ο ΜΙΣΘΟΣ ΤΟΥ...

Σίγουρος μισθός, κούραση καὶ ξεκούραση, ἐδῶ καὶ κεῖ καὶ παραδῶ κ' παρακεῖ, πόδια, μάτια γρήγορα κι' ὑπομονετικά,

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

υπομονή και γρηγοράδα τῆς ἐξορίας και τῆς ζωῆς ὑπ' τῆ διπλή μας ρίζα πιασμένη.

Στὴν ἐξορία και στὴ ζωῆ, γνώση διπλή κι' αἴσθηση ἀκοίμητη τοῦ κόσμου.

Κι' ἡ ἀκοίμητη τούτη αἴσθηση και γνώση, σὲ ὁμοια και ἀνόμοια, μεγάλα και παραμικρὰ εἶναι ἡ ἐπαναστατική.

Ἡ ἐπαναστατική γνώση κι' αἴσθηση τοῦ κόσμου, ἡ πιὸ ἀκοίμητη ποὺ γίνεται - ξεγίνεται, θέση κι' ἀντίθεση, κίνηση και στάση.

Ἑλληνικὰ δυὸ λέξεις ἀντίθετες: στάση και κίνημα συνωνοματίζουνε τὴν ἐπανάσταση γριὰ γλώσσα, ξέρει πολλά.

Κι' ἐπαναστατική γνώση κι' αἴσθηση τοῦ κόσμου σὲ καθημιὰ θέση και ὥρα, μεταμορφώνει και μεταμορφώνεται ἀδιάκοπα, γίνεται - ξεγίνεται, ΟΤΙ ΛΕΙΠΕΙ ΓΙΝΕΤΑΙ.

Και πάλι τό γύρισε κάπως τραγουδιστὰ ὅπως τὸ συνήθιζε:

- ἜΟτι λείπει γίνεται
- ἜΟτι λείπει γίνομαι
- ἜΟτι λείπει θὰ γίνομε

Τὸ δίκιο αὐτὸ ποὺ λείπει τὸ γνωρίσαμε, τὸ πάθαμε.

Γίναμε ἡ δίκια αἴσθηση κι' ἡ δίκια γνώση, τὸ δίκιο πάθος και πράξη του. Γίναμε οἱ αἰχμάλωτοι μπρὸς στὸ ληστή, γίναμε και τὰ λύτρα.

Ἐνας ἐκτοπισμένος λαθρέμπορος πέρασε μιὰ μέρα κοντὰ στὸ γιατάκι τοῦ Γέρου, τὰ πήρε ὅλα τὸ μάτι του: «Τέτοιες κουφάλες κι' εὐκολίες γυρεύαμε και μείς στὴ δουλειὰ μας...» εἶπε

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

«...καὶ τὰ νερὰ βλέπω παρακεῖ κρεμαστά.. καὶ 500 τόνους καὶ-
κι τραβοῦνε... Μόνο πῶς δὲ βγάλανε ἀκόμα μηχανές νὰ μὴν ἀ-
κούγεται ὁ χτύπος...»

Αὐτὰ ἔβαζε ὁ νοῦς του. Ρώτησε τὸ Γέρο ἂν ξέρει γράμματα, τοῦ-
πε πῶς ξέρει: «Χρήσιμοι κάτι τέτοιοι σὰν ἐσένα», τοῦ λέει γιὰ
ἐγκώμιο. Τὴν ἄλλη μέρα τούφερε γιὰ φύλαξη ἓνα παλιὸ ράδιο
μὰ τοῦ ἄφησε παραγγελία ν' ἀκούει ὅσα λένε οἱ σταθμοὶ γιὰ
πόλεμο. Στὸν πόλεμο εἶχε τὶς ἐλπίδες του. Ἔλεγε καὶ στοὺς
δικοὺς μας νέα, τ'ἄγραφε καὶ σὲ χαρτὶ ποὺ τοῦ δώσανε.

Ο ΠΑΡΑΛΟΓΙΑΣΜΕΝΟΣ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ

Ἐνα πρωῖνὸ φώναξε ὁ Γέρος στὴν ἀγγαρία τοῦ νεροῦ πῶς
χάλασε τὸ ράδιο. Ἐνας πολὺ νέος Δημοδιδάσκαλος τ'ἄκουσε
καὶ τοῦ κόπηκε ἡ διάθεση. Ἀνέβηκε, κοίταξε τὸ γιαλιστερὸ κου-
τί, ὅπως ἦτανε στημένο στὴν κουφάλα, εἶπε πικρά:

—Δὲ θὰ μαθαίνομε πιά τὰ νέα...

—Ἔτσι θὰ κάνομε γιὰ νέα ὅπως οἱ ὄρνιθες γιὰ σπóρο;
λέει ὁ Γέρος, ἐμεῖς πιά ξέρομε τὶ γίνεται στὸν κόσμο... ξέρομε
τὸν πρῶτο καὶ κύριο ἀγώνα, στὸν ἐργατικὸ ἀγώνα μέσα καὶ
μεῖς... φτάνει ν' ἀντέξωμε τὰ μαθαίνομε ὅλα... Μὰ ὁ Δάσκαλος
ξανάλεγε: Δὲ θὰ μαθαίνομε τίποτα...

—Ἐ, ἀντοχή θέλει καὶ τὸ τίποτα, θὰ τὸ φορτωθοῦμε κι'
αὐτὸ Δάσκαλε, θὰ τὸ πᾶμε παρακεῖ. Μὴ σὲ καρφώνει τὸ τίποτα
καὶ τ'ἄχρηστο τοῦτο κουτί, ξεκαρφώσου...

Μὰ ὁ Δάσκαλος σὰ ν'ἄκουγε κάποια ξαφνικὴ διαταγὴ ἀρ-
πᾶ τὸ ράδιο, ξεκολλᾷ κάτι παλιοσύρματα καὶ μὲ τὸ ράδιο ἀγκα-
λιὰ σαλτάρει στὸ πεζούλι, ζυγιάζεται ὅπως ὁ βουτηχτὴς μὲ τὸ
μάρμαρο ἀγκαλιὰ καὶ μὲ κολλημένο στόμα ἔτοιμος νὰ πέσει..

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Πετιέται ὅμως ὁ Γέρος κρεμιέται πάνω του, τὸν τραβᾶ χάμω τὸν καθίζει καὶ καθίζει δίπλα του. Ἐκεῖνος κουνούσε μπρὸς - πίσω τὸ κορμὶ του, τραβοῦσε τὸ πουκαμισό του καὶ τὸ κομάτιαζε. Θέλει ὁ Γέρος νὰ τοῦ φέρει νερὸ μὰ εἶναι τὸ σταμνὶ κρεμασμένο παρακεῖ στὸν ἴσκιο, δὲν τὸν θαρεύεται. Χουφτιάζει πετράδια καὶ χώματα τοῦ τὰ βάζει στὰ χέρια του, αὐτὸς ἔπιασε καὶ τὰ πετοῦσε μακριὰ μὲ μανία. Ὡσπου κουρασθήκανε τὰ τρεμάμενα χέρια του, κουράστηκε κι' αὐτὸς, ἔπεσε ξερὸς. Πότε - πότε βογγοῦσε «μὴ μοῦ μιλάς, φτάνουνε πιὰ τὰ λόγια»...

Ὁ Γέρος γύρισε τὸ κεφάλι του πρὸς τὸ πέλαγος φώναξε «Μικρὸ πράμα δὲν εἶναι τὰ λόγια».

Ἔστερα πάλι ταίριασε κείνα τὰ λυπημένα καὶ συνάμα θαρρετά:

Μικρὸ πράμα, δὲν εἶναι τὰ λόγια
καὶ μὲ ὄπλα καὶ μὲ λόγια καὶ τὴν καταλαλιὰ καὶ τὴ σιωπή -
διπλὸ τὸ δίκιο δίκιοπο τὸ λεπίδι μας.
Νερὸ κι' αὐλάκι, ζῦγι καὶ ζυγαριά...
Ὅσα λόγια χρειάζονται θὰ τὰ ποῦμε
ὄσα λόγια λείπουνε θὰ τὰ βροῦμε
ποιοὶ ἄλλοι; Ἐμεῖς, ἐμεῖς θὰ τὰ σαρκώσωμε, θὰ τὰ κινή-
(σωμε..

Τοῦ Δάσκαλου τὸ κεφάλι ἀπόμεινε σὰ σφαγμένο καὶ πεταμένο, τὰ πλευρὰ του δείξανε ἄσπρα μὲς ἀπ' τὸ κουρελιασμένο πουκάμισο σὰν τοῦ μαδημένου πουλιοῦ, οἱ πλάτες του μυτερὲς σὰ φτεροῦγες. Χωρὶς νὰ μεταγυρίσει καθόλου ρώτησε τὸ Γέρο πόσα χρόνια εἶναι δικασμένος.

— Ὅσα χρόνια μᾶς ἐξουσιάζει ὁ φασισμός..

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

—Θὰ φύγομε ποτές ἀπὸ δῶ;

“Αν θέλομε φεύγομε κι’ αὐριο...”

Καθὼς κολλᾶ στὴν πέτρα της ἡ πεταλίδα ποὺ τὴν ἄγγιξε ἡ μύτη τοῦ μαχαιριοῦ ἔτσι κόλλησε στὸ χῶμα τὸ κορμὶ τοῦ Δασκάλου, δὲ χρειάστηκε νὰ ὀνοματίσει ὁ Γέρος τὴ δήλωση ποὺ κλέβει ἀπ’ τοὺς ἀποκαμωμένους ἡ ἄνομη ἐξουσία, συνέχισε:

—“Αν θέλομε φεύγομε, δὲν εἴμαστε ναυαγισμένοι ἐδῶ κατὰ λάθος...” Ἄς θυμηθοῦμε τὸ γιατί καὶ τὸ πῶς ἤρθαμε δῶ...

Ὁ Δάσκαλος μισοσηκώθηκε στοὺς ἀγκῶνες. Τὰ χεῖλια του ἦτανε δαγκαμένα καὶ βαμένα μὲ λίγο αἷμα, σὰ νὰ τὸν εἶχανε κεράσει καὶ ἔσταξε βύσσινο γλυκό. Σκούπισε τὸ στόμα του μὲ τὸ πουκάμισό του: «λέγε...» εἶπε τοῦ Γέρου.

Ὁ Γέρος κατακουρασμένος τώρα καὶ κείνος. Μὰ πάλι ἄλλο δὲν εὗρισκε κατάλληλο παρὰ μόνο νὰ μὴ σταματήσει στιγμὴ νὰ τοῦ μιλᾶ:

—Σήκω μετακουνήσου μᾶς ἔπιασε ἥλιος...

Λοιπὸν ἀπλώσανε παρακεῖ τὴν κουρελοῦ τοῦφερε καὶ στὸ κύπελλο νερό.

—Ξέσφιξε καὶ τὸ κορμὶ σου ἄς πέσει χάμω σὰ μισοάδειο τσουβάλι, ἀνάσαινε καὶ μὲ τὸ νοῦ καὶ μὲ τὴν κοιλιά.

Ὁ Γέρος τώρα μιλᾶ σὰ γιατρὸς, τοῦ ἀνεσηκώνει τό ’να ὕστερα τᾶλλο τεντωμένο ποδάρι, τ’ ἀφήνει καὶ πέφτει: «παῖξε λίγο τὴ φτέρνα, μιὰ τρίχα παραδῶ - παρακεῖ»....

Σὰ νᾶβρε τὴ βολὴ του τότες ἐκεῖνος, ὅπως βρίσκεται τὸ ἴσιο μὲ τ’ ἀλφάδι. Καὶ τὸ βάρος του χύθηκε ὀλόϊσια μὲς στὴ γῆς. Κι’ ὁ ἀέρας ἔφτασε ἀπ’ τὰ ρουθούνια ὀλόϊσια στὰ σπλάχνα του.

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΤΟ ΔΙΚΙΟ ΠΟΥ ΔΕΝ ΞΕΜΑΘΑΙΝΕΤΑΙ

Τοῦ σιγομιλά̃ πάλι ὁ Γέρος:

Εἴμαστε δυὸ ἐξόριστοι

Μὲς στοῦ πολλοῦς καὶ μείς οἱ δυὸ

ἀπὸ κείνους ποὺ φοβᾶται ἡ πολιτεία, τοῦ ἐξορίζει.

Ξέρομε τὸ γιατί μᾶς φοβᾶται καὶ μᾶς ἐξορίζει

ξέρομε πιὸ δίκιο φοβᾶται ἡ πολιτεία καὶ τὸ ἐξορίζει,
τῆς τάξης μας τὸ δίκιο τὸ ἐργατικὸ

κι' ὅπου εἴμαστε μείς, αὐτὸ γυρεύομε, αὐτὸ φανερώνομε.

Εἴμαστε πιά ἓνα μὲ τὸ δίκιο τοῦτο, τὸ ἐργατικὸ κι' ἐπανα-
(στατικὸ.

Αὐτοὶ ποὺ εἴμαστε αὐτὸ εἴμαστε,

δὲ βρέθηκε καμιὰ ἐξορία ποὺ ξεμαθαίνει τὸ δίκιο ποὺ μᾶς
(θαμε.

Ὅπως δὲν ξεμαθαίνεται τὸ κολύμπι,

ὁ κολυμπητῆς κολυμπᾶ ὅσο βαστᾶ φτάνει νὰ βαστᾶ.

Συνεχισμένη γνώση τοῦ κόσμου πιά κι' ἡ ἐξορία τούτη, ἄλ-
λη μιὰ γνώση κι' αἴσθησή του ἄγρυπνη

στοὺς τόσους δρόμους ἄλλος ἓνας δρόμος γνώριμος.

Μπροστὰ μας οὐρανὸς καὶ θάλασσα.

Μὴ μᾶς μπερδεύει Δάσκαλε «ὁ πολὺς οὐρανὸς κι' ἡ τόση
θάλασσα...» καὶ τὸ γύρισε στὸ τραγούδι:

Θάλασσα χωρισμὸς κι' ἀντάμωση τῶν ἀνθρώπων,

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

οὐρανὸς ξένος ἄρχοντας καὶ ξένοιαστος.

Ὁ ἥλιος πιά ὁ ὑπηρέτης ἀνοίγει - κλείνει τὶς πορτάρεις,
αὐτὸς διώχνει, αὐτὸς κερνᾷ περαστικούς καὶ ταχτικούς,
πλουτίζει καὶ φτωχαίνει τόπους, ἄξιος ὑπηρέτης καὶ πο-
νηρὸς βαστᾷ ὅλα τὰ κλειδιά.

Καὶ τὸ Αἰγαῖο τοῦτο ἀπόμερο, διαλύθηκε ἢ ἐμποροπανή-
(γυρη
μὲ τὸν ἀγῶνα ξαναγράφονται τὰ σημάδια ἐξ ἀρχῆς καὶ
(τὰ νησιά.

Πλῆθος νησιᾶ βγάζουνε λάδι, βγάζουνε σταφύλι,
ἄλλα βγάζουνε μόνο σύκα ἢ καὶ μόνο φασκομηλιά.

ἡ μάχη ἐδῶ ἀρχίζει τῆς ἀνέχειας

ἀκούγεται παντοῦ, παντοῦ καὶ δὲν ἀκούγεται.

Καὶ μεῖς καταμεσίς, ἀπὸ τίποτα οὔτε στιγμὴ χορτασμέ-
(νοι,

μὲ τὰ χέρια, μὲ τὸ νοῦ πολεμοῦμε,

μὲ ὅσα μάθαμε καὶ μ' ἄλλα ποῦ ξεμάθαμε... ἡ μάχη γρή-
(γορα δὲν τελειώνει.

Ὁ Γέρος ἀκούμπησε τώρα στὸ γόνατο τῆ' μισόκλειστη
χούφτα του, ἔκανε πῶς ἔβλεπε μὲ κιάλι.

Μικρὸς ὁ περίγυρος τῆς χούφτας μου μικρὸς κι' ὁ περίγυ-
ρος τοῦ νησιοῦ αὐτουνου μέσα ὅμως χωροῦνε ὅσα ξέρομε μικρὰ
κα μεγάλα, κοντινὰ καὶ μακρινὰ πάει - ἔρχεται βρίσκει - ἀφήνει
ὁ νοῦς, δὲ βουλιάζει στὴ θάλασσα δὲν πληρώνει ναῦλα, δὲν
παίρνει ἄδεια, ὁ χωροφύλακας δὲν τὸν ἀκολουθεῖ ἔ' Δάσκαλε;

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Γυρίζει κυττάζει ὁ Γέρος τὸ Δάσκαλο κοιμισμένον: «Μὲ τὰ λόγια πέρασε μιὰ κακιὰ ὦρα τῆς ἀνοιξης...» Ἔσκυψε τὸ κορμὶ του μπρὸς, μὲ λαχτάρια καὶ ὑπομονὴ μεγάλη, πάλι κατάλαβε πῶς καὶ τὰ λόγια εἶναι σύνεργα βοηθητικά, σὰν κρεμασμέη να κοντὰ στὸ σταμνί, στὸ φαναράκι μέσα στὴν κουφάλα, πρόχειρα.

Χαμηλώνοντας ὁ ἥλιος δροσίσανε οἱ ἀκρογιαλιές, ἴσκιωσε ἢ κατάξερη πλαγιά, φανήκανε στὸ μοναχικὸ μονοπάτι δυὸ ἐξόριστοι καὶ φωνάζανε τοῦ Γέρου ἀπὸ μακριὰ μήπως εἶναι ἐκεῖ ὁ Δάσκαλος. Κατέβηκε ὁ Γέρος πιὸ κάτω καὶ τοὺς εἶπε πῶς εἶχε ἀρρωστήσει ὁ Δάσκαλος, τώρα κοιμᾶται. Τοῦ λένε «ξύπνα τον».

—Σταθῆτε νὰ σὰς πῶ...

—Δὲ μᾶς χρειάζονται πολλὰ λόγια.

—Κι' αὐτὰ χρειάζονται...

—Ἀφίνεις τὶς παροιμίες Γέρο νὰ πᾶς νὰ φωνάξεις τὸ φίλο ἢ νὰ πεταχτῶ ἐγὼ νὰ τὸν κατεβάσω σηκωτό;

Ἔτσι θυμωμένα μίλησε ὁ πιὸ νέος ἕνας χτίστης μὲ ψιλὴ μέση καὶ μεγάλες πλάτες ποὺ ἡ δύναμη τῶν χεριῶν του νικουσε τὸ λογικὸ του. Τώρα ἔκανε νὰ πεταχτεῖ πρὸς τὰ πάνω. Ἔκανε μπρὸς κι' ὁ Γέρος μὲ τὰ χέρια τεντωμένα παρακαλετά, μὰ ὁ Χτίστης παρεξήγησε τὰ τεντωμένα χέρια, τὸν ἄδραξε ἀπ' τὴ μέση κι' ὅπως τὸν ἔπιασε πάλι ὁ Γέρος ἀπ' τὸν ὦμο δίχως κακία τοῦ δίνει αὐτὸς μιὰ καὶ τὸν ρίχνει καταγῆς. Κύλησε τὸν κα-

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

τήφορο, χτυπήθηκε ὥσπου βρόντηξε πάνω σὲ μιὰ πέτρα σὰν ἀψυχο πράμα. Τρέχει ὁ μεγαλύτερος, προλαβαίνει ὅμως ὁ Χτίστης τοῦ τινάζει μιὰ κλωτσιὰ κατακέφαλα μὲ τὴν ἀρβύλα.

—Τραβήξου, φώναξε τοῦ Χτίστη ὁ μεγαλύτερος καὶ μπήκε ἀνάμεσά τους.

—Τοῦτος ὁ ἄχρηστος Γέρος θ' ἀχρηστέψει κι' ἄλλους.

—Φύγε... τοῦ λέει πάλι ὁ ἄλλος κοφτά, λέει καὶ τοῦ Γέρου:

—Δὲν ἔπρεπε νὰ γίνεῖ αὐτὸ ποὺ ἔγινε... Ρίξε νερὸ κρῦο στὸ κεφάλι σου, στείλε μας καὶ τὸ Δάσκαλο. Νάρθεις καὶ σὺ κάτω σὲ δυὸ μέρες...

—Καλά, εἶπε ὁ Γέρος. Ὑστερα πήρε τὸν ἀνήφορο ποὺ κατέβηκε κυλιστὸς, κούτσαινε, οἱ πόνοι τοῦ κόβανε τὰ κόκκαλα. Λαφροξύπνησε τὸ Δάσκαλο, τοῦπε πῶς τὸν περιμένουνε κάτω. Αὐτὸς ἤπιε λίγο νερό, δρόσισε λίγο τὸ κεφάλι, του, τράβηξε. Οὔτε χαρούμενος, οὔτε λυπημένος, μὰ ξεκούραστος, οἱ πέτρες βουίζανε σὰ ντέφια ὅπου πατοῦσε τὸ πόδι του, δὲν εἶχε τίποτα στὸ νοῦ παρὰ νὰ πάει κάτω στὴν ὥρα του.

**

Ἐκανε ὁ Γέρος 2 μέρες θερμασμένος καὶ νηστικός. Ἐνας ἰδρωτας τὸν ἔκοβε καὶ πόνος. Ἀνέβαινε κούτσα - κούτσα στὴν ἀνήλια γουρνίτσα νὰ πιεῖ νερό. Εἶχε σπάσει τὸ σταμνὶ του. Τὸν ἔκοβε ἡ ἀγωνία τῆς κρίσης ποὺ θὰ βγεῖ μεθαύριο. Παραμιλοῦσε κι' ἔλεγε:

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

—Μὲ χτύπησε κάποιος δικός μας, κάποιος μικρός μας
ὁ πιὸ μικρός, ὁ πιὸ δικός ἀδερφός μας.

Ὁ ἀδερφός μου ὁ παιδευτὴς καὶ κριτὴς μου,
αὔριο μὲ κρίνει

καὶ τὴν ἀνάσα μου θὰ κρίνει.

Ζῆσε ἀδερφέ μου γιὰ νὰ ζήσωμε, κρίνε με γιὰ νὰ κρίνομε,
Φρόνιμοι κι' ἄμυαλοι μαζί, ἄργοι καὶ γρήγοροι,
νέοι καὶ γέροι σ' ἓναν ἀγώνα δίκαιο, ἀξεχώριστοι.

Ἐπειτα κατέβηκε ὁ Γέρος τοῦ δώσανε 3 μερίδες ψωμί κι
ἄλωνα ἐλίες, τοῦ εἶπανε νὰ παρουσιαστῆ τὴν ἄλλη μέρα
στὸ γραφεῖο. Εἶχανε φέρει ἐκεῖνες τὶς μέρες μιὰν ἀποστολὴ ἐ-
ξορίστους διαλεχτοὺς κομμουνιστές, φέρανε καὶ φρουρὰ διπλὴ
στὸ νησί.

Ἀποβραδὺς ὁ Γέρος κάθησε ὄξω ἀπ' τ' ἀντίσκηνο, καθὼς
συνείθιζε, χάζεψε τὴν πλαγιὰ μὲ τὰ σκαλωτὰ πεζούλια ποὺ κα-
τεβαίνανε καὶ στενεύανε ὅπως στ' ἀρχαῖα θέατρα ἴσαμε τὴν
κλειστὴ ἀμμουδιά. Κάτω - κάτω σὲ τόσο δὲ ἓνα πλακοστρω-
μένο ἄλωνακι, ὅπου ἔπεφτε γρήγορα ὁ ἴσκιος τοῦ βουνοῦ καθί-
ζανε οἱ ἐξορίστοι γιὰ δροσιὰ καὶ γιὰ συζήτηση.

Ἀπὸ ψηλὰ δὲν τοὺς ξεχώριζε μὰ τοὺς ἤξερε, ὅπως ξέρο-
με τὶ φυτρώνει σὲ κάθε μποστάνι ἀπ' τὸν ἴδιο σπόρο στὸν και-

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

βῆ ἴθυ. Τοὺς μετροῦσε λοιπὸν μὲ τὸ νοῦ. Εἶναι δυὸ - τρεῖς - αραγε πόσοι νᾶναι οἱ μορφωμένοι ἐδῶ ἀγωνιστὲς κομμουνιστὲς, ἢ καρίνα τοῦ καραβιοῦ. Κοντὰ τοὺς ἄλλοι συνειδητοὶ ἀπὸ ξυπνημένα ἐπαγγέλματα καθὼς κι' οἱ ζωηροὶ στὶς ἀπεργίες πρῶτοι, μ' αὐτοὺς κι' ὁ Χτίστης. Θά 'ναι κι' ἓνα - δύο ἀσπρομάλληδες ποὺ διαβάζανε ἀπὸ παιδιά, συλλαβιστὰ παράνομες φυλλάδες, δὲ γνωρίζουνε στὸν κόσμον ἄλλο ἀπὸ διωγμούς. Εἶναι κι' οἱ φυματικοί, δὲ λείπουνε — διπλὸς ὁ παιδεμὸς τοὺς, τὰ μάτια τοὺς διπλὰ γυαλίζουνε. Καὶ δύο νέοι ἀπὸ φτωχικὰ χωριά, μὲ ξερό ψωμί σπουδασμένοι, μ' αὐτοὺς κι' ὁ Δάσκαλος — κι' ἄλλοι συνεπαρμένοι ποὺ ἐλπίζουνε πῶς ὁ ἀγῶνας τελειώνει σύντομα. Παρακεῖ τριγυρίζουνε κανένας παλιοημερολογίτης ὁ ζῆλος τοῦ ἄχρηστος, ἐδῶ μερικοὶ ζωοκλέφτες, λαθρέμποροι ἄχρηστες κι' αὐτονῶν οἱ πονηριές, οἱ παλληκαριές τοὺς καὶ σέβονται τοὺς πολιτικούς καὶ ρουφιανεύουνε.

Τώρα ἔχουν ἀποτελειώσει τὶς ταχτικὲς δουλειές, φάγανε βραδυνὸ συσσίτιο, κόψανε στὴ μέση τὰ μετρημένα τσιγάρα, καπνίζουνε...

Κ α λ ἄ κ ἄ ν ο υ ν ε ὅ τ ι κ ἄ ν ο υ ν ε .

Τὸ μισὸ τσιγάρο, ἢ καραβάνα ποὺ πλύνανε, τὸ ψωμί ποὺ μοιράσανε, ἢ μοιρασμένη ἀγγαρία, τ' ὀμαδικὸ καζάνι, τὰ βιβλία, μάθηση κι' ἀμάθεια, τὰ παράπονα, τὸ ξύλο ποῦφαγα, τοῦ Δάσκαλου ἢ ψυχὴ κι' ἢ λιγοψυχιά, ὅλα τῆς ὀμάδας τὰ ὕστησε ἀντίθετά τῆς ἢ Πολιτεία, τοὺς ἐξόρισε, ἄρα εἶναι ἀντίβαρό τῆς κι' ἀντίβαρο τῆς ἀδικίας τῆς, ἄρα εἶναι ὅλα δίκαια!

Δὲν ὑπάρχει ἄλλο ἀντίβαρο πιὸ στερεό.

Αὐτὸ ἀντιστέκει τὴν Ἀδικία τῆς Πολιτείας καὶ τὴ στενὴ δικαιοσύνη τῆς τῆ σημερινῆ, στερεώνει πιὸ μεγάλη δικαιοσύνη

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

τὴν αὐριανή.

Τέτοια δικαιοσύνη πιὸ μεγάλη αὐριο, καὶ μένα θὰ μὲ κρίνει — ἄς μὲ κρίνει — ὠφελεῖ τοὺς πολλοὺς, μὲ τοὺς πολλοὺς καὶ γὼ καὶ μένα θὰ ὠφελήσει.

Ὁ Γέρος ξενυχτᾶ. Ὡσπου κι' ἡ δεύτερη νύχτα πῆρε καὶ γύριζε. Τὸ φεγγάρι βασίλεψε πλαγιαστό, τ' ἄστρα χαμηλώσανε ἀργὰ - ἀργά. Στὸ σκοτεινὸ πέλαγος φανήκανε σειρὲς φωσάκια κουνιστά, λάμπες γρι - γριά, ἓνα κουνιστὸ χωριό, ὕστερα κι' αὐτὸ ἔσβυσε. Ὁ Γέρος ἔφερε στὸ νοῦ του τὰ ἠλεκτρικὰ τῆς Πολιτείας ποὺ τρεμοσβύνουνε τέτοια ὦρα.

Σβύνουνε καὶ τὰ ἠλεκτρικὰ τῆς Πολιτείας, σβύσανε, σκορποῦνε οἱ ἐργάτες τῆς νύχτας, σηκώνονται οἱ ἐργάτες τῆς (μέρας.

Ἀνάμεσα μέρα καὶ νύχτα πλήθος οἱ ἄνεργοι. Τὰ ποντίκια ξέρουνε τὴν ὦρα τους, βρίσκουνε τὰ ποντικοφάγια τὰ πεινασμένα τσιρίζουνε, δαγκάνουνε, οἱ ἄνεργοι στὶς οὐρές, ἄφωνοι... δὲ δαγκάνουνε δὲν τσιρίζουνε,

πῶς τρῶνε, πῶς ταΐζουνε τὴ γέννα τους οἱ ἄφωνοι Ἡ πολιτεία παίζει ζάρια: ὅποιος φάει κι' ὅποιος δὲ φάει, Τὸν ἑαυτό του ἢ τὸ διπλανό του τρώει, σὰν κλέφτρα μάνα βιάζεται τὸν κλέφτη γιὰ τῆς τὸν πλοῦτο (κυνηγᾶ.

Μόνο ἓνας γυιὸς πιὸ κλέφτης προλαβαίνει ὁ πόλεμος.

Ἡ πιὸ μεγάλη ξεπερνᾶ τὴ μεγάλη συφορά.

Τὴν ἄλλη μέρα κατέβηκε πρὶν τὸν ἥλιο, τοῦ δόσανε τσαΐ

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

ἓνα κύπελλο καὶ μιὰ κουταλιά ζάχαρη γεμάτη. Πήγανε ὕστερα σὲ μιὰ παράγγα σὰν ἀποθήκη, αὐτὸς καὶ δυὸ ἐξόριστοι ποὺ εἶχαν ἔρθει τελευταία κι' ὁ Χτίστης.

Τὸν ρωτήσανε τί ἐπάγγελμα κάνει, τί νὰ τοὺς πῆ; Τοῦ ζαναλένε:

— Ὅλοι ἐδῶ κουβαλοῦμε, καθαρίζομε, ζυμώνομε, μαγειρεύομε ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλον, βοηθιούμαστε κάνομε μαθήματα, συζήτηση. Τί ξέρεις ἐσὺ νὰ κάνεις; Εἶσαι μὲ μᾶς ἢ δὲν εἶσαι;

— Μὲ σᾶς εἶμαι, τὸ ξέρετε.

— Γιατί ἔκανες γιατάκι, χωριστά;

— Δὲ μοῦ δόσανε θέση πουθενά... μὰ ὅπου κι' ἂν ἔχω γιατάκι πάλι κοντὰ εἶμαι...

Λέει τότε ὁ ἓνας «δὲν καταλαβαίνω». Κι' ὀλονῶν τὰ πρόσωπα φανήκανε σκληρὰ σὰ σκληρὲς μουτσούνες χοντροκομμένες ἀπ' τὴν ἀκατανοησιά. Ὁ πιὸ ἀβάρετος τοῦ εἶπε:

— Δόσε μας νὰ καταλάβομε.

— Θέλω κι' ἐγὼ νὰ καταλάβετε. Νὰ λειώσει τὸ μεδούλι τοῦ κοκκάλου μου, ἐδῶ ποὺ κάθομαι ὥσπου ν' ἀλληλοκαταλάβομε. Μὰ θέλετε καὶ σεῖς ἄραγε νὰ καταλάβετε;

Ἡ φωνὴ τοῦ Γέρου ψήλωσε, μίλησε συνεπαρμένος. Τοῦ εἶπανε αὐστηρά:

— Γίνηκες τώρα ἐσὺ Κριτής;

— Ναί.

Ὁ Χτίστης ἔκανε ὑπομονὴ μὰ τώρα πετάχτηκε εἶπε πῶς πήρε πάλι πολὺ θάρρος ὁ ἄχρηστος τούτος Γέρος.

— Ὅσο θάρρος ἔχω, λέει ὁ Γέρος, ἔχω ἄλλον τόσο φόβο, ξέρω τὴ δύναμή σας καὶ τὴ δύναμή μου ἐξίσου, τρέμω ἐξίσου κι' ἀψηφῶ.

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

— Μίλα καθαρά, λίγα λόγια. . .

— Δεν ξέρω τώρα να μιλήσω με λίγα λόγια και καθαρά, θα τὰ βρῶ και θα τὰ πῶ τὰ λίγα και τὰ καθαρά, μη με βιάζετε, ἡ βία μᾶς ζημιώνει.

Γύρεψε να πιῆ νερό. Τὸ μέσα του εἶχε στεγνώσει. Τοῦ δώσανε ἓνα παγούρι, ἔρριξε πίσω τὸ κεφάλι ἔπινε και πρόσεχε. Δυὸ εἶπανε να λάβει τέλος ἡ συζήτηση. Ἔδωσε πίσω τὸ παγούρι, ἔσκυψε τὸ κεφάλι σὰ να γύρευε κανένα πράμα καταγῆς και πάλι τοὺς μίλησε:

— Ὁ νόμος ποὺ σπουδάζομε εἶναι μεγάλος Νόμος, ἡ Δίκαιη Ἐπιστήμη τῆς δουλειᾶς τοῦ ἀνθρώπου, μεγάλη Ἐπιστήμη. Κι' ἡ σπουδὴ τῆς ἀκριβῆς. Δεν εἶναι ἄλλη πιὸ ἀκριβὴ σπουδὴ και διδαχὴ, αὐτὴν τιμῶ και σᾶς τοὺς συντρόφους ποὺ τὴ μαθαίνετε και μᾶς τὴ μαθαίνετε, και μαζί πληρώνομε, παθαίνομε. Μὰ βάζω με τὸ νοῦ μου, φέρτε και σεῖς στὸ νοῦ σας με πόσα ἔργα και πάθη, με πόσα λόγια και βάσανα σπουδάζεται σ' ὅλη τὴ γῆς ἡ Ἐπιστήμη μας τούτη και με πόσες γλώσσες. Με τίς πολλές γλώσσες και μιὰ ἐτούτη ἀκούγεται πότε - πότε ἡ τραγουδιστὴ.

Τοῦ λένε:

— Μιὰ γλώσσα μᾶς χρειάζεται καθαρή, αὐτὴ μᾶς ἀδερφώνει. Ἄν μιλοῦμε πολλές γλώσσες πάνω σ' ἓνα ξερὸ νησὶ τότες θα ἰδεῖς θα μαλώνομε μπρὸς στὸ καζάνι, θα χτυπιούμαστε μπρὸς στὸ πηγάδι, θα χαλιούμαστε γιὰ ἓναν λόγο ποὺ τὸν λείει ὁ ἓνας ἔτσι ὁ ἄλλος ἀλλιῶς, θα κάνουνε γούστο οἱ φύλακες.

Ξαναλέει ὁ Γέρος: Καὶ τώρα με πολλὰ σύνεργα δουλεύομε. Κατὰ τὴ δουλειά, κατὰ τὴν ὥρα με τσάπα, με κασμᾶ, με βιβλία, με βελόνες. Πὲς πὼς εἶμαι σύνεργο κι' ἐγώ, ἓνα κόσκινο

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

κρεμασμένον στὸν τοῖχο, θὰ μὲ χρειαστεῖτε. . .

— Σὲ τί θὰ χρειαστεῖς; Καλὰ - καλὰ δὲν ξέρεις καὶ σὺ σὲ τί χρειάζεσαι. . . Καὶ πολλές ζημιὲς γίνονται ἄθελά μας, μὴ ξέροντας. . .

— Ξέρεις καὶ νὰ μὴ μιλάς; τὸν ρωτᾷ ὁ Χτίστης.

— Τὸ μαθαίνω.

— Δὲν εἶναι ὠφελος σὲ κανέναν ἢ βουβαμάρα, εἶπε πάλι ὁ πιὸ ἀθάρετος, θὰ μιλά κι' αὐτὸς καθαρὰ καὶ ἴσια, ὅπως τὸ ζητᾷ ἡ περίσταση.

— Μὰ τί ξέρει νὰ πῆ;

— Ξέρω πολλὰ τοῦ κόσμου καὶ τὰ λέω.

— Νὰ τὸν δοκιμάσωμε στὴν ψυχαγωγία;

— Μὴ μοῦ δίνετε κι' ὀλόκληρη μερίδα συσσίτιο. . . τοῦς λέει:

— Θὰ βοηθᾷς καὶ στὸ ξεφόρτωμα ὅποτε φέρνει τρόφιμα ἢ μπενζίνα, βαστᾷς;

— Βαστῶ. . .

— Ἄς πάρει κι' ἀπ' τὴ δική μου μερίδα τὴ μισὴ ἅμα κάνει βαριὲς δουλειές, εἶπε ὁ Χτίστης.

Εἶχανε μερέψει πιά τὰ πράματα μὲ τὰ γνώριμα λόγια «ψυχαγωγία» — «δουλειὰ» — «μερίδα» — «ξεφόρτωμα». Πρὶν διαλυθοῦνε τὸν ρώτησε ὁ ἕνας πόσο χρονῶν εἶναι.

— Ὅσο χρονῶ εἶναι ὁ κόσμος.

Ὅπου παρ' ὀλίγο νὰ παρεξηγηθοῦνε πάλι.

Τέλος βγῆκε ἀπόφαση κατέβαινε ὁ Γέρος στὰ μαθήματα καὶ σὲ ἀγγαρίες. Ἐτοιμάσανε ψυχαγωγία, γιὰ τὴν Ἐθνικὴ ἑορτὴ νὰ παραστήσουνε μιὰ ναυμαχία τοῦ 21. Ὁ Δάσκαλος βρέθηκε πὼς εἶχε κάνει καὶ βοηθὸς σὲ καραγκιαζοπαίχτη, βρεθήκα-

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

νέ κι' ἄρκετοῖ τραγουδιστές. Ὁ Λαθρέμπορος ἀπ' τὴν εὐχαρίστησή του μὲ τὰ κλέφτικα τραγούδια καὶ τὰ μπὰμ - μπουμ μὲ γκαζοντενεκέδες, ἔκανε τὰ ἔξοδα καὶ γιὰ χρωματιστὸ χαρτὶ ἀπ' τὸ μπακάλη. Βρεθήκανε καὶ δυὸ ἔνδυμασίες μὲ βράκες παλιές ἀπὸ σπίτια, ποῦ ἔδῳ φουστανέλλα... Τὰ καράβια καὶ τὰ κανόνια ξετρυπημένα σὲ τενεκὲ τὰ σέρνανε μὲ σπάγγο σὲ τεντωμένο σεντόνι. Στὸ τέλος τῆς παράστασης στήσανε χορὸ οἱ ἐξόριστοι καὶ μερικοὶ χωριανοί. Θέλανε νὰ ξαναγίνει πιὸ καλὴ παράσταση στὸ Σχολεῖο μὰ ὁ Ἐνωματάρχης τ' ἀπαγόρευε.

Ἐνα μεσημέρι πλησιάζοντας τὸ καλοκαίρι φυσοῦσε μπᾶτης ἀπ' τὸ πέλαγος κι' ὁ Γέρος καθισμένος στὸ πεζούλι του ἀλαφροστενάζε:

— Ἰχ νόστιμη θαλασσινὴ δροσιά...

Τὰ κορμί του σὰ νὰ μὴ γνώρισε ποτέσ πόνο, σὰ νὰ μὴν ἦτανε νὰ πεθάνει ποτέσ. Ἐπειτα ἦρθανε κατὰ κεῖ ὁ Χτίστης, ὁ Δάσκαλος κι' ἓνας νεοφερμένος κουτσός.

— Ἦρθαμε νὰ γνωριστήτε, τούπαμε πῶς εἶσαι χορτάτος γέρος, ξέρεις λὲς πολλὰ κι' ἄς μὴν ἔχεις τίποτα... εἶπε ὁ Δάσκαλος.

Ὁ Γέρος ρώτησε τὸν Κουτσὸ τί δουλειὰ ἔκανε, λοιπὸν αὐτὸς εἶπε πῶς ἦτανε δόκιμος σὲ φορτηγὰ μὰ ἔπεσε ἀπ' τὴν πρώτη γέφυρα στὸ δεύτερο ἀμπάρι ἔσπασε τὸ γοφὸ του. Ἦμουνά στα βίντσια, φώναζα τὶς σαμπανιὲς μὲ διάθεση, ὁ δικηγόρος λοιπὸν τῆς Ἐταιρείας στρίμωξε δυὸ ναῦτες νὰ ὀρκιστοῦνε πῶς ἦμουνά μεθυσμένος, τοὺς ἔβαλε καὶ παραστένανε τὴ φωνή μου μὲ προσβάλανε μέσα στὸ δικαστήριο, δὲ μοῦ βγάλανε κι' ἀποζημίωση. Λοιπὸν πῆγα στὰ Γραφεῖα ἔδειρα πρῶτα ἓναν τῆς

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

πόρτας που δέ μ' ἄφηνε νὰ μπῶ, ἔδειρα τὸ δικηγόρο τοῦ πέταξα κι' ἓνα καλάμαρι κατακέφαλα. Μὰ ἔλαχε τὸ μελάني κόκκινο, λοιπὸν μὲ βγάλανε «ἀναρχικό», φυλακὴ 3 μῆνες κι' ἄλλους 3 ἐκτόπιση.

Ὁ Γέρος τὸν ρώτησε ἂν ἔκλεισε ἡ πληγὴ του, αὐτὸς εἶπε μὲ πόνο:

— Ἔδεσε τὸ κόκκαλο μὰ τρέχει λίγο - λίγο ἓνα νερό, ἡ δύναμή μου τρέχει, μὲ δείρανε ἄσκημα...

Κι' ἔσκυβε τὸ κεφάλι σὰ νᾶτανε δική του ἡ ντροπὴ γιὰ τὸ ἄδικο.

— Τὸ ξύλο που τρῶς καὶ τὸ ἄδικο που σοῦ κάνουνε νὰ τῶχεις ἄχτι βρὲ φίλε, νὰ μὴν τῶχεις παράπονο, εἶπ' ὁ Γέρος.

Λέει πάλι αὐτός: «Κι' ἡ φωνή μου ἀπὸ τότε ἀπόμεινε βραχνή που ἦτανε πιὸ καμπανιστὴ κι' ἀπὸ τοῦ στιβαδόρου, στὰ λιμάνια γνωρισμένη σὰ σημαία, ἔπαιρνε ρεγάλα, φώναζα τὸ «βίρα - βίρα», «μάϊνα - μάϊνα» καὶ φορτώνανε — ξεφορτώνανε ἀκούραστα οἱ ἐργάτες. Κι' ἀπάνω σ' ἓνα βίρα, ἔπεσα... ψεύτης κόσμος...

— Ἔτσι σᾶς μάθανε τὸν λέτε ψεύτη, ξέρεις ἄλλον πιὸ ἀληθινό; Πόσα θές στὸ χέρι νὰ τὸν πιστέψεις; Ἄμα κείτεσαι νεκρὸς τὸ στόμα σου δίχως πνοὴ θὰ τὸν πεῖ ψεύτη. Τὰ ἴδια θὰ λέμε καὶ ζωντανοί;

— Ἐγὼ ἀπ' τὴ ζωὴ πιά τί περιμένω;

— Τί ξέρεις νὰ περιμένεις; Περίμενες ποτὲς νὰ σὲ ρίξουνε σὲ κάποιο ξερόνησο, τὰ περνούσατε κι' οὔτε τ' ὄνομά τους ξέρατε — καὶ νὰ σὲ περιλάβουνε συντρόφοι ἀδέρφια σου, ἐκεῖ νὰ σὲ μάθουνε γράμματα ὅσα δὲ σ' ἔμαθε κανεὶς γιὰ δικαιοσύνη στὴν κοινωνία; Διάβασες τίποτα;

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

‘Ο Κουτσός τὸν κύτταζε. ‘Ο Δάσκαλος κι’ ὁ Χτίστης κυττάζουν κι’ αὐτοὶ μιὰ τὸ Γέρο μιὰ τὸν Κουτσό, οἱ ματιές τους πετοῦνε σὰ γρήγορα χελιδόνια.

—‘Εσὺ καθὼς μοῦ λένε εἶσαι χορτᾶτος Γέρος, εἶπε ὁ Κουτσός, ἄς μὴν ἔχεις τίποτα, μὰ χορταίνει κανεὶς μὲ διαβάσματα;

—Σωστὰ μιλάς εἶπε ὁ Γέρος «μὰ καὶ μὲ τὶ χορταίνει; Κι’ ἐδῶ καὶ παντοῦ εἶναι ἀπ’ τὴν ὄρεξή μας πιὸ λίγα τὰ καλὰ μας λοιπὸν ἄς μὴν τὰ λιγοστεύουμε κι’ ὅλας. ‘Εξ ἄλλου τὸ κορμὶ καὶ τὸ κεφάλι τοῦ ἀνθρώπου εἶναι κελάρι, ἀκούτε νιάτα; Ἰχάγερᾶκι ποὺ φυσᾶ πελαγίσιο... Πάρτε ἀνάσα κι’ ἡ ἀνάσα ἔχει οὐσία... Πολλὰ στερηθήκαμε τίποτα δὲν ἀρνηστήκαμε, ἀπὸ καλὸ καὶ κακὸ τοῦ κόσμου τίποτα δὲν ξεχνοῦμε...

— Κι’ ἓνα ποτῆρι κρασί ποὺ ἤπια καὶ φχαριστήθηκα δὲν τὸ ξεχνῶ, εἶπε ὁ Κουτσός.

— Πέ μας ἀπ’ τὰ ταξείδια σου τίποτα, τοῦ λέει ὁ Γέρος «ὅσα ἤπιες κι’ ἔφαες δικὰ σου, ὅσα εἶδες κι’ ἄκουσες εἶναι καὶ δικὰ μας λέει μιὰ παροιμία...

— Ὅλα ἐδῶ δικὰ μας, λέει ὁ Δάσκαλος.

— Παραμύθια δηλαδή, λέει ὁ Χτίστης.

— Ὁ κόσμος εἶναι μεγάλο παραμῦθι, τὸ λέμε καὶ λέγοντας τὸ μεγαλώνουμε πιὸ πολὺ... ἔκανα καὶ ἐγὼ μὲ βαπόρια.

Ἔπιασε λοιπὸν ἀπ’ τὰ μικράτα του:

— Ἐμένα εἶναι πιὸ ἔξυπνα τ’ αὐτιά μου ἀπ’ τὰ μάτια μου. Μὲ ἔπαιρνε κάποιος γείτονας, στὸ ψάρεμα, κουπὶ ὅλη νύχτα, ἤμουνα δὲν ἤμουνα 12 χρονῶ, μὲ τὸ ψήλωμα τοῦ ἡλίου ἀράζαμε τὴ σκάλα, ξεψαρίζαμε, πλέναμε τὰ δίχτυα ἐγὼ στραβὸς ἀπ’ τὴν κούραση. Ἄμα ἔθελα πιάσουν ὅμως ν’ ἀνοίγουνε τὰ

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

καφενεΐα στὸ γιαλὸ ἄκουγες ἀνεβάζανε τὰ ρολά, βγάζανε τραπεζάκια, στρωσίδια καὶ τινάγματα οἱ γυναῖκες σὲ μπαλκόνια καὶ παράθυρα, μ' ἔπαιρνε ἡ ὄμορφη σειρὰ τῆς μέρας καὶ σαλτάριζα ὄξω μὲ τὸ πανέρι τὰ ψάρια, τὰ τραγουδοῦσα καὶ πηγαινα... γιὰ τὸ πούλημα.

Τὸν ρωτήσανε ἀπὸ ποῦ εἶναι. «Μικρασιάτης εἶμαι ἀπὸ ἔμμορφο περιθαλάσσιο χωριό».

Κι' ὁ Κουτσὸς τότε θυμήθηκε πὼς ταξιδεύανε μιὰ χρονιά τὶς σκάλες Αἴγυπτο - Συρία καὶ ξεμπαρκάρισε στὸ Μπερούτι, ἄφησε τὰ ρούχα του στὸ βαπόρι, πούλησε ὡς καὶ τὰ παπούτσια του, γύριζε μὲ πατημένες παντόφλες ἐξαιτίας μιανῆς φωνῆς ποὺ τραγουδοῦσε ἀράπικα, τὴν ἄκουγε κάθε μεσημέρι ἀπ' τὸ φωταγωγὸ σ' ἓνα παλιοξενοδοχεῖο ποὺ βαστοῦσε κρεβάτι, τὴν ὥρα τῆς λάντσας, γυναίκια ἢ ἀγορίστικη δὲν κατάλαβε ὡς τώρα οὔτε ρώτησε, ἄλλο πιά δὲν ἤθελε παρὰ μόνο μιὰ φορὰ τῆ μέρα νὰ τὴν ἀκούει, μὲ τὸ ζόρι τὸν πῆραν οἱ συνάδελφοι στ' ἄλλο δρομολόγιο. Κι' ἄλλη μιὰ φορὰ μικρὸς πῆγε λέει νὰ κλέψει σῦκα μέσα σὲ κάτι ἀρχαῖες πέτρες ὅπου εἶχανε φυτρώσει συκιές, γέμωσε δυὸ μαντήλια, μὰ ἓνα ξερὸ φύλλο μάδησε κι' ἔπεσε τοῦ φάνηκε πὼς βούϊζε ἡ ἐρημιὰ καὶ στοίχιωσε μὲ τὸ πέσιμο ἐκείνου τοῦ ξεροῦ φύλλου, πέταξε ὅτι βαστοῦσε, μ' ἓναν πῆδο βρέθηκε στὸ δρόμο, ἔπεσε κάτω, παραλυμένος ἀπ' τὸ φόβο.

Κι' ὁ Δάσκαλος τότε θυμήθηκε πὼς ἅμα ἔβγαλε τὸ Γυμνάσιο, γύρισε στὸ χωριὸ ἡ μάνα του χήρα δὲν εἶχε δύναμη νὰ τὸν σπουδάσει, γύρισε λοιπὸν μὰ δὲν ἤθελε πιά τὴ ζωὴ του, δὲν τὸν χωροῦσε πιά τὸ χωριό, πῆγε σ' ἓνα χτηματάκι τους νὰ κρεμαστεῖ ἀπὸ μιὰν καρυδιά, εἶχε 5 - 6 μελίσσια ἐκεῖ ὁ μπάρ-

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

μπας τού, ἄκουσε τὸ βούϊσμά τους, ξάπλωσε, ὅπως ξάπλωσε θαρρεῖς μὲ τὰ φτεράκια τους πὼς τοῦ καθαρίζανε λίγο - λίγο τὸ μέσα, ἔτσι ἀπόμεινε ἀκούοντας τὸν πῆρε ὕπνος. Ἄμα ξύπνησε ὁ καῦμός καῦμός μὰ ὄχι γιὰ θάνατο. Αὐτὰ ἦτανε ἡ συντροφιά του, κι' ἡ δουλειά του, τᾶκανε 20 κοφίνια, σὲ 20 πέτρες ἀσβεστωμένες, τοὺς ἔφερνε τὸ χειμῶνα πετιμέζι, τοῦ στάθηκε κι' ὁ μπάρμπας, καλοπούλησε τὴ σοδειά, γράφτηκε στὸ Διδασκαλεῖο «... Πρώτη φορὰ εἶπε σὲ ἄνθρωπο τὴν ἱστορία τούτη...»

Ὁ Χτίστης ἀπόμεινε καὶ τὸν κύτταζε σὰν ξένον ἂν καὶ ἦτανε κι' οἱ δυὸ ἀπὸ περιφέρεια ὄρεινῆ.

— Ἐσὺ δὲν ἄκουσες τίποτα νὰ θυμᾶσαι; Δὲν ἔφαες, δὲ μύρισες;

Τὸν ρωτᾶ ὁ Γέρος, ὡς καὶ τὸ ξεροβούνι τοῦτο κάθε πρωῖ μοσκοβολᾶ σὰ λειτουργημένο ξωκκλήσι.

— Ξεροβούνια καὶ ξωκκλήσια κι' ἡ ὥρα μας ἡ κακὴ, λέει ὁ Κουτσὸς ἄς ἤμουνα σὲ κανένα λιμάνι, ἄς ἔκανα μακάρι ματσακόνι δεκάωρο, μακάρι ἄς ἤμουνα κι' ἄνεργος κι' ἄγλωσσος, στὴν ξενητιά, μόνο - μόνο μυρίζεις ἐκείνη τὴν καπνίλα, τὴν κατραμίλα καὶ ξυπνᾶς, σοῦ φαίνεται δικός σου ὁ κόσμος στρωμένος μπρὸς στὰ μάτια σου, τρῶς κι' ἕναν πατσᾶ πρωῖ - πρωῖ 3 δραχμές... σὲ λυπᾶται καὶ κανένα πονόψυχο κορίτσι... αὐτὸ τῶπε σιγά. Ὁ Χτίστης θυμήθηκε τὸ ζυμωτὸ ψωμὶ ἅμα τὸ βγάζουνε ἀπ' τὸ φούρνο πὼς εὐωδιάζει, «ἄλλο δὲν ξέρω καλλίτερο...» Ξαναλέει ὁ Δάσκαλος:

— Καὶ τὰ τζάκια μας εὐωδιάζανε ὅλο τὸ χειμῶνα, ὅλες οἱ σκεπὲς καπνίζουνε, ἀναγαλιάζει κι' ὁ τσομπάνος ἀπὸ μακριὰ ποὺ μαργώνει μὲς στὸ χιόνι. Καλούδια δὲν εἶχαμε, εἴμαστε ἀγλύκαντος κόσμος. Μὲ πήρανε στὸ παζάρι μιὰ χρονιὰ θά' μουνά

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

ὡς 10 χρονῶ μου ἔδωσε ἡ Βάβω μου 5 τρύπιες δεκάρες νὰ πάρω νὰ γλείψω ἀπὸ κείνο τὸν ἀφρὸ τῆς ζάχαρης, τὸν πουλοῦνε τουλοῦπες - τουλοῦπες σὲ καλαμάκια, δὲν τὸ πίστευα πὼς τέτοιο πράμα σπάνιο ἀγοράζεται μὲ τοὺς ἴδιους παράδες ποὺ παίρνεις τ' ἀραποσίτι, τὸ χάλκωμα...

Θυμήθηκε καὶ πότε πρωτόφορεσε παλτό, ἡ ζεστασιά του ἀξέχαστη, κάποιος μπάρμπας του ἦτανε φερμένος ἀπ' τὴ Ρουμανία καὶ τοῦ τὸ χάρισε, εἶχε γίνει ὄσιος ἀπ' τὴ νηστεία, πήγαινε κάθιζε διάβαζε, σὲ μιὰν ἀρχαία πολυθρόνα κάτω ἀπ' τὴν Ἀκρόπολη μὲ τὴ λιακάδα νὰ τοῦ ζεσταθοῦν οἱ πλάτες, μὰ τὰ γόνατά του κόκκαλα.

Τότε εἶπε ὁ Γέρος πὼς ὁ ἄνθρωπος εἶναι μπλεγμένος καὶ μὲ τ' ἄψυχα: ροῦχα, πέτρες, ἔχουνε μιὰ ψιλὴ δύναμη σὰν ψιλὴ κλωστή ποὺ τυλίγεται — ξετυλίγεται μέσα — ὄξω κι' ἀπὸ ὄξω — μέσα, ἔτσι κι' ὁ τεχνίτης μὲ τὰ ὑλικά του, ὁ μηχανικὸς μὲ τὴ μηχανὴ «θὰ τὰ ξεδιαλύνει κάποτε κι' αὐτὰ ἢ Ἐπιστήμη...».

— Ὅπως κι' ἀπὸ ἄντρα σὲ γυναίκα ἢ ἀπὸ γυναίκα σὲ ἄντρα εἶπε ὁ Κουτσός.

Συμφωνήσανε ὅμως πὼς τέτοια συζήτηση δὲν εἶναι τῆς περιστάσεως τούτης, ἄς λείψει.

Ἐπειτα θυμηθήκανε διάφορα ὤμορφα ποὺ εἶδανε, ὁ Γέρος κι' ὁ Κουτσός οἱ ταξιδευμένοι, τὸν ὤμορφο κόρφο τῆς Γέρας μὲ τὴν ἑλίαν του καὶ σίγουρος γιὰ ὅλους τοὺς καιροὺς, τὸν κόρφο τοῦ Βαθυοῦ στὴ Σάμο μὲ τ' ἀμπέλια σκάλες - σκάλες, τὰ μπουγάζια τῆς Πόλης ἀπὸ κεῖ περνοῦνε ὅλες οἱ σημαίες, ὅλα